

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΠΕΜΠΤΟ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

«Η ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΕΤΟΛΟΓΙΑ»

(ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΑΙ ΠΝΥΚΑ: 29 ΜΑΡΤΙΟΥ-17 ΜΑΪΟΥ 1993)

Πραγματοποιήθηκε κατά τήν εαρινή περίοδο του 1993, από τις 29 Μαρτίου έως τις 17 Μαΐου, τό Πέμπτο Έβδομαδιαίο Δίμηνο Σεμινάριο Φιλοσοφίας μέ θέμα τήν ήθική φιλοσοφία τών Έλλήνων. Τό Σεμινάριο οργανώθηκε από τή Διεθνή Έταιρεία Έλληνικής Φιλοσοφίας καί από τό Μεταπτυχιακό Φιλοσοφικό Σεμινάριο του Πανεπιστημίου Άθηνών, πού διευθύνεται από τόν Πρόεδρο τής Οργανωτικής Έπιτροπής καί Πρόεδρο τής Διεθνούς Έταιρείας Έλληνικής Φιλοσοφίας Καθηγητή Κωνσταντίνο Βουδούρη.

Τό Σεμινάριο τελοῦσε υπό τήν αἰγίδα του Έπουργείου Πολιτισμοῦ καί του Πανεπιστημίου Άθηνών καί έγινε σέ συνεργασία μέ τό Πρῶτο καί Τέταρτο Διαμέρισμα του Δήμου Άθηναίων.

Έκείνο πού είναι επίσης ενδιαφέρον νά τονιστεῖ είναι ὅτι ἡ διεξαγωγή του Σεμιναρίου γινόταν ἐκ περιτροπής στους ὑπαίθριους ἀρχαιολογικούς καί πνευματικούς χώρους τής Άκαδημίας Πλάτωνος καί τής Πνύκας. Ἡ σκέψη, πού νοσηματοδότησε μία τέτοια ἀπόφαση, ἦταν πῶς ἡ ὑποβλητικότητα τών χώρων συνάπτει μέ εὐαισθησία τό παρόν μέ τό παρελθόν, καί εὐνοεῖ τήν ἄμεση ἐπικοινωνία τής φιλοσοφίας μέ τό εὐρύ Άθηναϊκό κοινό, διευκολύνει τό στοχασμό καί συντελεῖ στήν ἀνάταση τής σκέψης.

Τήν ἐπίσημη ἑναρξη του Σεμιναρίου χαιρέτησαν ἡ ἀντιπρόεδρος του Τετάρτου Διαμερίσματος, κυρία Βαλλιανάτου, πού ὑπογράμμισε τό ἐπίκαιρο τής θεματικῆς του, ὁ Δήμαρχος Άθηναίων κύριος Λεωνίδας Κουρής, πού, ἀνάμεσα στά ἄλλα, ἀνέφερε ὅτι ἐγκρίθηκε ὁ προϋπολογισμός γιά τήν ἀναμόρφωση του χώρου τής Άκαδημίας Πλάτωνος, ἀποτέλεσμα μεθοδικῶν κινητοποιήσεων πολλῶν ἀνθρώπων. Σ' αὐτό συνέβαλε καί ἡ διεξαγωγή του Φιλοσοφικοῦ Σεμιναρίου στήν Άκαδημία Πλάτωνος, μέ τήν εὐθύνη του Προέδρου του Σεμιναρίου Καθηγητοῦ Κ. Βουδούρη. Ἐπιπλέον παρέστη ὁ Πρύτανης του Πανεπιστημίου Άθηνών Καθηγητής κύριος Πέτρος Γέμτος, πού προσφώνησε τούς Συνέδρους καί κήρυξε τήν ἑναρξη τών ἐργασιῶν του Σεμιναρίου.

Μετά τις επίσημες προσφωνήσεις και τούς χαιρετισμούς μίλησε ο Διευθυντής του Σεμιναρίου για την ένότητα της ελληνικής ἀρετολογίας και τις θεμελιώδεις ἀρετές.

Ἀξίζει νά υπογραμισθεῖ ὁ ιδιαίτερα προσεγμένος τρόπος, μέ τόν ὁποῖο μιλοῦσε, ἀφοῦ ἄλλωστε παρακολουθοῦσαν τό Σεμινάριο καί ἀλλοδαποί, ἀνάμεσα στούς ὁποίους ἦταν Ἰάπωνες, Πολωνοί, ἀκόμη καί Πέρσες. Ὁμοίως παρακολουθοῦσαν τό Σεμινάριο Ἀλβανοί, πού συμμετεῖχαν στό πρόγραμμα «Ἑλληνική Φιλοσοφία καί Πολιτισμός», τό βάρος τοῦ ὁποῖου οὐσιαστικά ἐπωμίσθηκε μέ μεγάλη ὑπευθυνότητα καί ἄκρα ἐπιστημονική ευσυνειδησία ὁ Καθηγητής κύριος Κ. Βουδούρης, πού ἦταν καί Διευθυντής τοῦ ἐν λόγω προγράμματος.

Ὁ ὁμιλητής ἐξέφρασε τήν ἄποψη πώς μέ τό Χριστιανισμό παρατηρήθηκε μία μεταβολή τοῦ μεταφυσικοῦ πλαισίου, ἐντός τοῦ ὁποῖου πρέπει νά γίνεται ὁ λόγος γιά τήν ἀρετή καί τήν ἠθικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τόν Καθηγητή ἡ ένότητα τῶν ἀρετῶν δέν ἀποκλείει τήν ἐν χρόνῳ διαφοροποίηση, προσθήκη, ἀλλαγὴ ἐν μέρει τοῦ νοήματος ἢ καί αντικατάστασή τους ἀπό ἄλλες· πρόκειται κατ' οὐσίαν γιά ένότητα τῆς ἀρετῆς ἐν τῇ πολλότητι. Τό πλαίσιο τῆς ἐλληνικῆς ἠθικῆς διανόησης περιλαμβάνει τήν Ἀρχαιότητα, τά Βυζαντινά καί Μεταβυζαντινά χρόνια, κατὰ τά ὁποῖα ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, πού διετύπωσαν βαρύνουσες ἀπόψεις περί ἠθικῆς καί ἐπεδόθησαν «στήν κατά πρᾶξιν καί θεωρίαν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας». Τόνισε ἀκόμη ὁ ὁμιλητής ὅτι πρέπει νά ἀντιμετωπίζουμε τήν ἠθική φιλοσοφία ὄχι ὡς θέμα ἀφηρημένο καί ἀνενεργό, ἀλλά σάν αἴτημα τοῦ ἀνθρώπου δυναμικό καί ἀδιαλείπτως ἐμπλεκόμενο στό καθημερινῶς πράττειν. Ἐπιπλέον ὑπεστήριξε τήν ἄποψη ὅτι τό πρόβλημα τῆς ἀρετῆς στήν Ἀρχαιοελληνική διανόηση συνάπτεται μέ τό πρόβλημα γιά τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· ἀπεναντίας στό Χριστιανισμό τό ἐναρέτως ζῆν συνάπτεται πρὸς τήν θεϊαν χάριν. Ἐτσι ἐπιτυγχάνεται τό ζῆν κατὰ φύσιν καί ὄχι παρά φύσιν. Ἡ ἀρετή, ὡς δείκτης τῆς ψυχικῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι *αἰρετή καθ' ἑαυτήν* καί ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος μετέχει σέ ὅσες τό δυνατόν περισσότερες, ἢ καί σέ ὅλες τίς ἀρετές. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Καθηγητής Κ. Βουδούρης μίλησε γιά τήν ἀρχαιοελληνική τετρακτύ τῶν ἀρετῶν, πού περιλαμβάνει τήν ἀνδρεία, τή σωφροσύνη, τή σοφία-φρόνηση καί τή δικαιοσύνη. Ἡ πρώτη συνάπτεται πρὸς τό θυμοειδές μέρος τῆς ψυχῆς, ἡ δεύτερη πρὸς τό ἐπιθυμητικό, ἡ τρίτη πρὸς τό λογιστικό καί ἡ τέταρτη νοεῖται ὡς τό ἀποτέλεσμα τῆς ὀρθῆς διάταξης τῶν τριῶν ψυχικῶν μερῶν ἢ δυνάμεων. Ἡ τετρακτύς παραλαμβάνεται καί ἀπο τῆς χριστιανικῆς διανόησης (Μ. Βασίλειος, Ἰ. Δαμασκηνός, Π. Δαμασκηνός, Γρ. Σιναΐτης, Νικ. Στηθάτος) πού ἐπί πλέον δέχεται ὅτι στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ συνοψίζονται καί τελειοῦνται ὅλες οἱ ἀρετές. Μετά τήν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ ἀκολούθησε γόνιμη συζήτηση βασισμένη σέ συναφή κείμενα, πού ὁ ἴδιος ἐπέλεξε καί πού μοιράστηκαν φωτοτυπημένα σέ ὅλους τούς πολυπληθεῖς ἀκροατές ἐξ ἀρχῆς.

Ἡ Δεύτερη Συνεδρία, λόγῳ βροχεροῦ καιροῦ, διεξήχθη στήν ὠραία καί ὑποβλητική Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Λουμπαρδιάρη κοντά στήν Πνύκα. Εἰσηγητές ἦταν οἱ τελειόφοιτες τοῦ Τομέα Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δεσποινίδες Σοφία Ἡλιοπούλου, Χρυσῆ Μανωλοπούλου καί ὁ Ὑποψήφιος Δρ Φιλοσοφίας Καθηγητής Φώτης Σχοινάς. Ἡ πρώτη ὁμιλήτρια τόνισε ὅτι ὁ ὄρος «φιλία» χρησιμοποιεῖται γιά νά δηλώσει τίς ἀρμονικές διαπροσωπικές καί κοινωνικές σχέσεις, ἐνῶ ὁ ὄρος «φιλότης» ἀναφέρεται σέ κοσμολογικό πλαίσιο. Φανερά ὑπεστήριξε ὅτι ἡ φιλία συνάπτεται στενά πρὸς τήν ἀμοιβαιότητα καί ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀριστοτέλη, τῶν Ἐπικουρείων, τῶν Στωικῶν καί τῶν ἐκπροσώπων τῆς Χριστιανικῆς διανόησης, πάνω στό θέμα· ἡ δεύτερη εἰσηγήτρια ἐξήτασε τήν ἀγάπη ὡς ἀμερόληπτη συμπαθητική

διάθεση προς τόν πλησίον, ως θεϊκή έντολή, ως κινούν αίτιο του κόσμου, ως δικαίωμα και ύποχρέωση. Προσπάθησε ακόμη νά άπαντήσει στο έρώτημα αν ή άγάπη είναι άρετή και δέχθηκε ότι αυτή έχει τά χαρακτηριστικά της άρετής, πώς συνυφίνεται προς ένα επιθυμητό και ιδεατό δέον και πώς είναι έξις προαιρετική.

Ο φιλόλογος Φώτης Σχονάς μίλησε για την άγάπη υπό έποψη όντολογική-θεολογική. Υπεστήριξε τή θέση ότι ή άγάπη είναι ίδιον του τριαδικού Θεού, νοείται ως συναγωγή και ένοποίηση των όντων, είναι τό μέσο κάθαρσης του θυμικού από των παθών και διασφαλίζει την άξιοπρέπεια του προσώπου. Ύστερα από τίς άπόψεις αυτές άκολούθησε γόνιμος προβληματισμός επικουρούμενος από τόν καταλυτικό χώρο της Έκκλησίας του Αγίου Δημητρίου.

Στήν τρίτη Έπιστημονική Συνεδρία του Σεμιναρίου έκαναν εισηγήσεις οί τελειόφοιτες του Τομέα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών: ή δεσποινίς Χριστίνα Λεωνιδοπούλου και ή κυρία Άλεξάνδρα Λιάκρη-Άθανασίου. Κύριος εισηγητής ήταν ό επίκουρος Καθηγητής Νικόλαος Πολίτης. Οί όμιλητές εξέητασαν τίς άρετές της σωφροσύνης και της ταπεινοφροσύνης. Η πρώτη όμιλήτρια υπεστήριξε ότι ό όρος «ταπεινόφρων» δέν συνηθίζεται στην έλληνική άρχαιότητα, ένω ό όρος «ταπεινός» περιγράφει τόν άνθρωπο άσήμαντης ή κακής καταγωγής και ένίοτε δηλώνει τό μετριόφρονα. Γενικά ή άρετή της ταπεινοφροσύνης δέν ταιριάζει ούτε στο όμηρικό ήρωικό ιδεώδες περί της άριστείας ούτε στο ιδανικό του σώφρονος πολίτου και του βίου του ανθρώπου της Άθηναϊκής Πολιτείας, αυτό πού βαρύνει πάνω άπ' όλα στην Έλληνική άρχαιότητα είναι ή τήρηση του μέτρου. Η δεύτερη εισηγήτρια άναφέρθηκε στο νόημα των έν λόγω όρων στη χριστιανική έποχή. Η ταπεινοφροσύνη ως άρετή μόνο στο χριστιανισμό καθιερώνεται. Πρόκειται για μία άρετή, πού τίθεται σε ύψηλή άξιολογική κλίμακα από τά λεγόμενα στο Ευαγγέλιο και πού, θεωρουμένη σε κοινωνικό επίπεδο, συνεπικουρεί στην υπέρβαση πλείστων όσων δυσχερών προβλημάτων και κακών καταστάσεων.

Ο Καθηγητής κύριος Πολίτης, μέ μία εισηγήση βρίθουσα πατερικών κειμένων εις έπίρρωσιν των λεγομένων, διερεύνησε τίς άπόψεις πολλών Πατέρων για την ταπεινοφροσύνη ως προετοιμασία της ψυχής νά δεχθεί τή θεία χάρη. Παραπέρα εξέτασε την ταπεινοφροσύνη προς την άνδρεία, έκανε λόγο για τά γνωρίσματα του ταπεινοφρονείν και ανέλυσε διεξοδικά τά στάδια άπόκτησης της ταπεινοφροσύνης, θεωρώντας τά πράγματα κατά την άποψη του Ιωάννου της Κλίμακος. Οί άπόψεις του κυρίου Πολίτη προκάλεσαν πολλές έρωτήσεις και έγινε, κατά συνέπεια, γόνιμη και χρήσιμη συζήτηση.

Στήν Τέταρτη Συνεδρία του Σεμιναρίου έντύπωση προκάλεσαν οί εισηγήσεις των Φοιτητριών της Φιλοσοφικής Σχολής και μελών του Σεμιναρίου, Μαρίας Ντόλκα, Ευτυχία Ευδιά, Άναστασίας Ρέντα καθώς και του Καθηγητή Άποστόλου Πιερρή περί αϊδοῦς, φιλοτίμου και εύγνωμοσύνης. Οί εισηγητές προβληματίστηκαν πάνω στο περιεχόμενο των όρων αυτών, διερωτήθηκαν αν αυτές δηλώνουν άρετές, ποιές είναι οί σχέσεις τους, έφόσον υπάρχουν, μέ τίς άλλες άρετές. Εξέτασαν διαχρονικά και συγχρονικά τό θέμα τους προβαίνοντας σε λεπτές έννοιολογικές παρατηρήσεις και διακρίσεις, πού τροφοδότησαν τή συζήτηση, πού άκολούθησε. Σε αυτή έλαβαν μέρος πολλοί άκροατές καθώς και ό Πρόεδρος του Τμήματος Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.

Στήν Πέμπτη Έπιστημονική Συνεδρία του Σεμιναρίου, πού πραγματοποιήθηκε στον Ίερό Ναό του Αγίου Τρύφωνα (Άκαδημία Πλάτωνος) και στην όποία, εκτός των άλλων, παρέστησαν Ευέλπιδες Σχολής Ευελπίδων και ό Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου κύριος Σωτήριος Πολύδωρας, ό Καθηγητής της Φιλοσοφίας του Πανε-

πιστημίου της Νότιας Φλόριδας, επίτιμος Διδάκτορας του; Τμήματος Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν και ἀντεπιστέλλον μέλος της Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κύριος John Anton ἀνέπτυξε τίς ἀπόψεις του πάνω στήν ἀρετή της ἀνδρείας. Ὁ ἐν λόγῳ Καθηγητής τόνισε ὅτι ἡ ἀρετή της ἀνδρείας συνιστᾷ ἕνα σημαῖνον ἀλλά και παραμελημένο κεφάλαιο της φιλοσοφικῆς ἠθικῆς· παραπέρα ὑπεστήριξε ὅτι ἡ εἰσήγησή του ἀποσκοπεῖ στή φιλοσοφική σημασιολόγηση της ἀρετῆς της ἀνδρείας πού ἐγινε γιά πρώτη φορά ἀπό τοὺς μεγάλους στοχαστές της ἀρχαιότητος, τόν Πλάτωνα και τόν Ἀριστοτέλη. Κατ' αὐτόν ἡ ἀνδρεία, ὡς θεωρητικό ἀπόκτημα και πρακτική ἀξία, ἀποτελεῖ, ἀκόμα και σήμερα, σημαντικό κριτήριο τοῦ ὀλοκληρωμένου ἀνθρώπου. Ἡ ἀρετή της ἀνδρείας ἔχει μεγάλη ἱστορική διάσταση, ἀφοῦ σέ κρίσιμες καμπές μεταστοιχειώθηκε σέ ἐθνική ἰδέα, πού ὀδήγησε στή θυσία και διεσφάλισε τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ Γένους. Οἱ ἀπόψεις, πού ἐξέθεσε ὁ Καθηγητής John Anton φόρτισαν συναισθηματικά τήν ἀτμόσφαιρα και ἀκολούθησε καρποφόρος διάλογος.

Στήν Ἑκτη Ἐπιστημονική Συνεδρία, πού πραγματοποιήθηκε στήν Πνύκα και πού παρέστησαν πολλοί Σύεδροι, εἰσηγήσεις ἔκαναν ὁ Καθηγητής της φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κύριος Δ. Κούτρας και οἱ Φοιτήτριες τοῦ Φιλοσοφικοῦ Τομέα δεσποινίδες Σουζάνα-Μαρία Νικολάου, Ἐλένη Λεοντοῖνη και Χαρίκλεια Μπακλαβά. Οἱ εἰσηγήσεις πού ἔγιναν ἀναφέρονται στίς ἀρετές της σοφίας, της φρονήσεως και της δικαιοσύνης.

Ὁ Καθηγητής κύριος Δημήτριος Κούτρας διετύπωσε τήν ἀπόψη ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἀρετές ἐμπλουτίζονται σὺν τῷ χρόνῳ ἀπό πλευρᾶς περιεχομένου· ἐπιπλέον τόνισε ὅτι ἡ σοφία και ἡ δικαιοσύνη συνδέονται μέσῳ της φρονήσεως, ὅτι παλαιότερα σοφοί νομίζονταν οἱ ποιητές, οἱ φιλόσοφοι, οἱ πολιτικοί, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τή σοφία ὑψίστη ἰκανότητα της ἀνθρωπίνης διανοίας, *ἔξιν προαιρετικὴν και γνῶσιν ἀκριβῆ* πού στηρίζεται στά καθόλου.

Ἡ δευτέρα εἰσηγήτρια ὑπεστήριξε πῶς στήν ὀμηρικὴ ἐποχὴ σοφός ἐλογίζετο ὁ γνώστης σέ ἕναν τομέα· κατὰ τόν ἔκτο αἰῶνα π.Χ. σοφός λογίζεται ὁ ἔχων ἐμπειρία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅτι οἱ Ἑπτὰ Σοφοί εἶναι κατ' οὐσίαν πνεύματα πρακτικά και πῶς «οἱ σοφοί σοφισταί ἔκαλοῦντο», ἐνῶ ἀργότερα ὁ ὄρος «σοφιστής» ἐκφυλίστηκε νοηματικά.

Ἡ τρίτη εἰσηγήτρια ἀνέλυσε τήν ἀριστοτελικὴ ἀντίληψη ὅτι ἡ σοφία εἶναι ἡ ἀκριβεστάτη τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι ἡ σοφία ὡς ἀρετὴ ἐμπεριέχει τή συναρμογὴ νοῦ και ἐπιστήμης και ὅτι εἶναι ἀνώτερη ἀπό τήν πολιτικὴ και τή φρόνηση. Ἐπίσης τόνισε ὅτι εἶναι ἀγαθὸς καθ' ἑαυτὸς και ἀποτελοῦν τό κύριο αἷτιο της εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τετάρτη εἰσηγήτρια Χαρίκλεια Μπακλαβά, μίλησε γιά τή σχέση της ψυχῆς μέ τή δικαιοσύνη, καθῶς και γιά τήν ἐπιείκεια πού δέν ἀντικαθιστᾷ, ἀλλά συμπληρώνει τό νόμο. Ἐπιτρέπει στόν ἀνθρωπο νά ἀντέξει τό βᾶρος της ἐλευθερίας του, ἀφήνοντάς τον δηλαδή νά κάνει χρῆση αὐτῆς κατὰ τή δική του προαίρεση· ἐν τέλει ἐξέτασε τή δικαιοσύνη ὡς *ἔξιν προαιρετικὴ* και ὡς προϊόν, πού συνάπτεται μέ τίς ἐσωτερικὲς διεργασίες της ψυχικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Διατυπώνοντας ὀρισμένες σκέψεις πάνω στήν πορεία τοῦ Σεμιναρίου, θά ἤθελα νά ὑπογραμμίσω ὅτι οἱ Συνεδρίες ἀποτελοῦν μιά συντονισμένη οὐσιαστικὰ προσπάθεια της Διεθοῦς Ἐταιρείας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν και τοῦ Δήμου Ἀθηναίων γιά νά παρουσιαστοῦν ὀρισμένες ἀπόψεις στό εὐρὺ κοινό, πού ἔχουν ξεχωριστὴ σημασία ἀκόμη και, κατὰ τό παρόν.

Ἐπιπλέον οἱ Συνεδρίες αὐτές σέ μεγάλη ἔκταση εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἄοκνης φροντίδας καί ἀγάπης τοῦ Καθηγητοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Βουδούρη, που μέ ὑπομονή καί ἀνθρωπιά ἔσκυβε κάθε φορά πάνω στίς ἐργασίες τῶν νέων ἀνθρώπων καί τούς βοηθοῦσε νά ἀποκτήσουν βαθιά κατανόηση τοῦ θέματος καί νά ἐκφράσουν ἕναν ἀνώτερο πνευματικό προβληματισμό. Ὅπως ἄλλωστε ἦταν εὐλογο τό Ἀθηναϊκό κοινό καί οἱ Φοιτητές καθώς καί οἱ ἐπιστήμονες τοῦ Σεμιναρίου ἀνταποκρίθηκαν μέ μεγάλη προθυμία, ἀφοῦ ἔχουν κατανοήσει τήν ἀξία τοῦ Σεμιναρίου, πού ἀποτελεῖ πιά σημαντικό παιδευτικό θεσμό. Ἐλπίζουμε ὅτι οἱ Εἰσηγήσεις θά ἐκδοθοῦν σέ βιβλίο. Ἡ ἔκδοση αὐτή θά ἀποτελεῖ ἕνα ἀκόμη σοβαρό ἐπίτευγμα τῆς Σεμιναριακῆς δουλειᾶς, πού ἐπιτελεῖ ὁ Καθηγητής Κωνσταντῖνος Βουδούρης.

Τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καί ἡ Πολιτεία (Ἰπουργεῖο Πολιτισμοῦ, Δῆμος Ἀθηναίων) θά πρέπει νά σταθοῦν συμπαραστάτες στήν προσπάθεια αὐτή, καί νά τήν ἐνισχύσουν ἠθικά ἀλλά καί οἰκονομικά, ὥστε νά ἀνταποκριθεῖ στός στόχους τῆς τώρα πού ἀρχίζει ἡ ἐνοποίηση τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, οἱ ὅποιοι χρειάζεται νά προβάλλονται ὄχι μόνο γιά τό παρελθόν τους, ἀλλά καί ὡς τόποι πνευματικῆς δουλειᾶς καί δημιουργικῆς ἐργασίας.

Χρέος ὄλων τῶν συνεργατῶν καί ἀκροατῶν τοῦ ἐν λόγῳ σημαντικοῦ Σεμιναρίου, πού κατ' οὐσίαν ἰσοδυναμεῖ μέ ἕξι μεγάλα Συνέδρια, εἶναι νά βοηθήσουν μέ ὅλες τίς δυνάμεις τους, ὥστε νά συνεχισθεῖ τό Συνέδριο-Σεμινάριο καί γιά τά ἐπόμενα χρόνια, γιατί, κατά τήν ταπεινή μου κρίση, ἀποτελεῖ ἕνα φωτεινό παράδειγμα σοβαρῆς ἐπιστημονικῆς δουλειᾶς καί προβολῆς τῆς Ἀθήνας.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΡΕΝΤΑ
ΑΘΗΝΑ